

การบริหารสถานศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขา

School administration with competency-based education integrated with the Trisikkha principles

พระมหากิตติมศักดิ์ ธีรวัชร (กลั่นแสง) และ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

PhramahaKittimasuk Thiravajiro (Klansang) and PhramahaSombat Tanapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Received October 28, 2022 / Revised: January 4, 2023 / Accepted January 24, 2023

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขา มีความเชื่อมโยงในหลักการเป็นการมุ่งให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้จากการฝึกฝนอบรมตนเอง สามารถจัดการตนเองได้ โดยนำหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นการฝึกร่างกาย จิตใจ และปัญญาจะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำรงตนในศีลธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีสติอยู่กับปัจจุบันพร้อมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตัวเองให้เท่าทันโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นผู้มีปัญญามีความสามารถคิดขั้นสูงใช้ปัญญาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมทักษะในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านความคิดอย่างมีวิจารณญาณและสามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารการเรียนการสอนทุกระดับชั้นที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้และเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต มีกระบวนการทำงานที่ดีทั้งในการจัดการตนเองและทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา หลักสูตรฐานสมรรถนะ หลักไตรสิกขา

Abstract

School administration with competency-based education integrated with the Trisikkha principles, there are various principles that are related between competency-based education and the Trisikkha principles. Both principles aim for learners to learn through self-training, to be able to manage themselves and to promote students' critical thinking abilities so that they are competent in critical thinking and problem-solving. The integration of Trisikkha principle, Morality, concentration, and wisdom will help students to become ethical and competent citizens, being present and developing their learning skills to keep up with the world in the twenty-first century and be wise, they will also have an advanced thinking abilities to communicate effectively and wisely, and have a good working process for both self-management and teamwork. This is consistent with teaching and learning management at all levels, which demand that learners become competent and responsible citizens in the future and have an effective work procedure for self-management as well as teamwork.

Keyword: School administration, Competency-based Curriculum, Trisikkha Principles

บทนำ

การศึกษาเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเนื้อหาสาระของการศึกษาจะต้องทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายในประเทศและสถานการณ์โลกในขณะนั้น เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความรู้และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่เสมอ การบริหารหลักสูตรการศึกษาภายในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรที่ใช้ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งการมีหลักสูตรการศึกษาเป็นแผนการศึกษาก็เพื่อกำหนดเป้าหมายและเนื้อหาสาระของการศึกษาภายในประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในการบริหารหลักสูตรซึ่งเป็นหนึ่งในงานวิชาการของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องเป็นไปตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและมีคุณภาพ มีมาตรฐานสอดคล้องกับความเป็นไปในสังคมปัจจุบัน ตามความในมาตรา 80 (3) แห่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยกำหนดจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติมีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกของความเป็นไทย เป็นคนมีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Office of the Education Council, 2007)

ประเทศไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาช้านาน อีกทั้งศาสนาพุทธยังมีสาระสำคัญในเรื่องของการศึกษาและฝึกฝนอบรมตนเอง การนำหลักการศึกษาทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ใช้ในการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ให้นักเรียนได้แนวคิดในการนำไปปฏิบัติ เพราะหลักการศึกษาทางพระพุทธศาสนาหรือหลักไตรสิกขานั้น มีจุดประสงค์ในการบรรลุซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาพระธรรมนั้นคือนิพพาน การจะทำให้ได้ผลนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมองแนวทาง หลักทฤษฎีและหลักธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบ การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดนั้น ผู้บริหาร แต่ละคนก็มีวิถีทางในการบริหารของตนเองแตกต่างกันไปตามความถนัด ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ในเส้นทางที่หลากหลายนั้นล้วนจำเป็นต้องยึดถือแนวทางในการ ดำเนินงานทั้งสิ้น การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะเข้ามาบริหารสถานศึกษาเพื่อที่จะตอบสนองผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหาและการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้เพื่อให้อำนาจใช้งานได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น (Klangsaeng, 2013) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมในทางพุทธศาสนากับหลักการบริหารมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารการศึกษา ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หรือเป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นมุ่งที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ หลักคุณธรรมและศีลธรรม ของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย คือสามารถเข้ามาพิสูจน์ได้ด้วยตนเองว่าอะไรจริง อะไร ไม่จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกคนมาพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเองว่าได้ผลจริงหรือไม่ การเลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดี ควรประพฤติ ปฏิบัติธรรม ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือสิกขา 3 หรือไตรสิกขา การศึกษาเป็นสาระของการปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาและการปฏิบัตินั้นท่านเรียกว่าสิกขา อันได้แก่ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นระบบ

การปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นจบบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรมและมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม (Payutto, 1999)

ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหาและการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและนำหลักไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ทุกคนควรนำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีงามเพื่อจัดปรับเตรียมสภาพชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและพร้อมที่จะเป็นอยู่ปฏิบัติกิจและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนก้าวหน้าไปอย่างได้ผลดีที่สุดไปสู่จุดหมายของชีวิตของบุคคล ขององค์กร ของชุมชน ตลอดจนสังคมและประเทศชาติต่อไป

การบริหารหลักสูตร

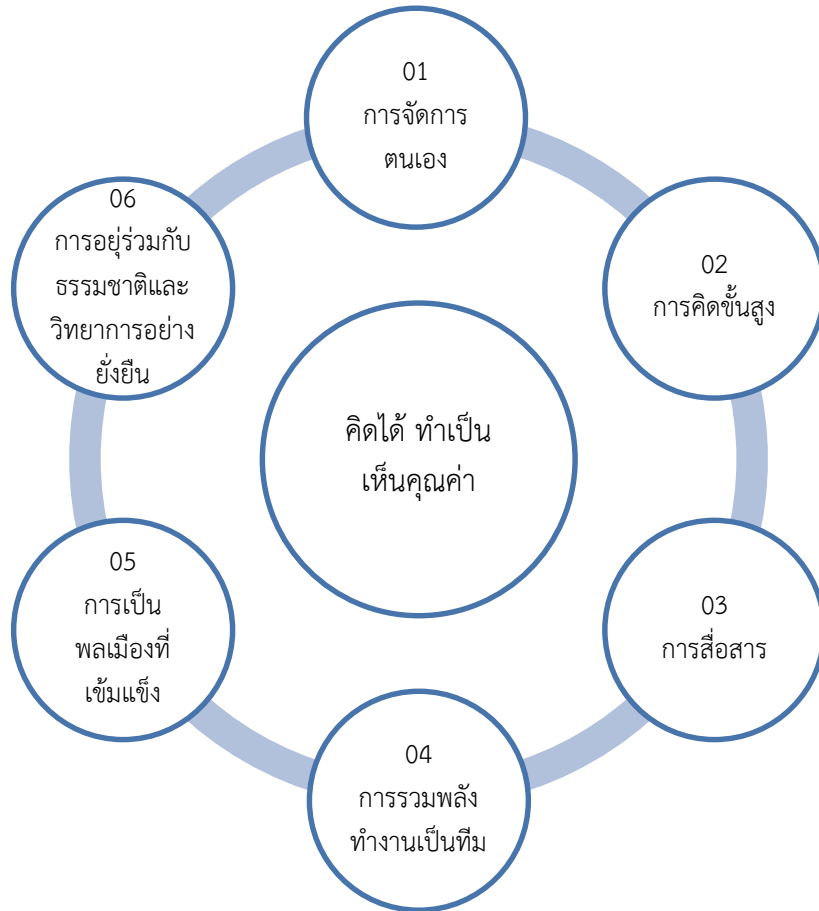
หลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการบริหารโรงเรียนให้ไปสู่ความเป็นเลิศและมีประสิทธิภาพ การบริหารหลักสูตรอย่างมีคุณภาพจะช่วยพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียนโดยมีจุดประสงค์สอดคล้องกับเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งความหมายของการบริหารหลักสูตรได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้ Nuennoy (2017) ได้กล่าวว่าการบริหารหลักสูตร เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการการ อำนวยการ การประสานงาน การมอบหมายหน้าที่ในการรับผิดชอบ การจัดสรรทรัพยากรรวมถึง การติดตามผลในการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดหมายที่กำหนดไว้ซึ่ง และสอดคล้องกับ Chanwatanawong (2014) ที่กล่าวว่าการบริหารหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้จริงในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งต้องอาศัยการทำงานจากหลายฝ่าย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนหลักสูตรไปในทิศทางที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหลักสูตร ในขณะที่ Sittisomboon (2020) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนในทุกระดับ จะเป็นกระบวนการจัดการ การสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตร การวางแผนการใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้

สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนงานเพื่อการบริหารการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น เป็นกระบวนการในการวางแผนเพื่อใช้และประเมินหลักสูตร เพื่อเป้าหมายสูงสุดที่สถานศึกษาดังเป้าหมายไว้และสอดคล้องกับเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

หลักสูตรฐานสมรรถนะ 6 ด้าน

Office of the Basic Education Commission Ministry of Education. (2021) ได้กำหนดสมรรถนะหลัก (Core Competency) ไว้ 6 ประการ โดยกล่าวว่าสมรรถนะที่กำหนดให้เป็นพื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นความสามารถติดตัวเมื่อจบการศึกษา มีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามสาระการเรียนรู้หรือคร่อมวิชาสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น โดยมีลักษณะไม่ขึ้นกับเนื้อหาสาระของศาสตร์ใด ๆ อย่างไรก็ตามสมรรถนะหลักนั้นเป็นสมรรถนะที่มีความรู้ แต่ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะหลักจะเป็นองค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural Knowledge) ซึ่งเป็นชุดของขั้นตอนหรือการปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของสมรรถนะนั้น ๆ

เป็นได้ทั้งกระบวนการที่ใช้เฉพาะศาสตร์หรือบูรณาการข้ามศาสตร์ เช่น ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะ การคิดขั้นสูงเป็นเป็นชุดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดประเภทต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดสร้างสรรค์



ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของสมรรถนะหลัก
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564)

1. **สมรรถนะการจัดการตนเอง** การรู้จัก รัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การพัฒนาปัญญาภายใน ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเองในการเรียนรู้และใช้ชีวิต การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิต มีสุขภาวะที่ดีและมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง : การรู้จักรัก เห็นคุณค่าในตนเอง รู้จุดเด่น ข้อจำกัด ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และภาคภูมิใจในตนเอง มั่นใจในตนเอง เห็นอกเห็นใจ ให้เกียรติและเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตนเอง 2) การมีเป้าหมายในชีวิต : การตั้งเป้าหมายในชีวิต มีวินัยในตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลา ทรัพยากร สามารถพึ่งพาและกำกับตนเองให้ไปสู่เป้าหมายในชีวิต และมีสุขภาวะที่ดี 3) การจัดการอารมณ์และความเครียด : การรับรู้ เข้าใจ รู้เท่าทัน อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเอง เข้าใจสาเหตุและสามารถจัดการอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของตนเอง และ 4) การจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต : การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุลได้ สามารถเตรียมการ ป้องกัน และแก้ไข เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. สมรรถนะการคิดขั้นสูง สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณบนหลักเหตุผลอย่างรอบด้าน โดยใช้คุณธรรมกับการตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking : HOT-CTC) หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่มีจุดประสงค์เพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรกระทำ โดยอาศัยการใช้ทักษะหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ของผลลัพธ์จากการตัดสินใจที่ดี เช่น ทักษะการตีความ ประเมิน วิเคราะห์ สรุปความ และอธิบาย ตามหลักฐาน แนวคิด วิธีการ กฎเกณฑ์ หรือบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลที่รวบรวมหรือข้อมูลจากการสังเกต ประสบการณ์ การใช้เหตุผล การสะท้อนคิด การสื่อสาร และการโต้แย้ง 2) การคิดเชิงระบบ (System Thinking : HOT-STM) หมายถึง การคิดที่แสดงให้เห็นโครงสร้างทั้งหมดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้บริบท/ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมที่เกิดปัญหานั้น ๆ โดยมองปัญหาให้ลึกซึ้งไปกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้เห็นถึงแบบแผนหรือรูปแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นให้เห็นรากเหง้าของสถานการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของระบบนั้นอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การแก้ปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง 3) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking : HOT-CRT) หมายถึง การคิดที่หลากหลาย ริเริ่ม ประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาต่อยอดความคิด เพื่อการแก้ปัญหาหรือสร้างทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความก้าวหน้าในความรู้ หรือการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยจินตนาการ และทักษะพื้นฐานด้านการคิดริเริ่ม คิดคล่อง คิดยืดหยุ่น คิดละเอียดลออ คิดหลากหลาย คิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ที่ดีกว่า แตกต่างไปจากเดิม มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมมากกว่าเดิม และ 4) การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving Thinking : HOT-PRB) หมายถึง การคิดของบุคคลในการระบุปัญหา นิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติ

3. สมรรถนะการสื่อสาร มีความสามารถรับรู้ รับฟัง ตีความและส่งสารด้วยภาษาต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยใช้กระบวนการคิด ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความเข้าใจ ในระบบคุณค่า การแก้ปัญหาร่วมกันผ่านกลวิธีการสื่อสาร อย่างฉลาดรู้ สร้างสรรค์ มีพลัง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม มีองค์ประกอบได้แก่ การรับสารอย่างมีสติและถ้อยคำเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การรับส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง การเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร หมายถึง การเลือกใช้วิธีการสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ตลอดจนการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร โดยมีความรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างทั้งในระดับชุมชน ชาติ และสากล

4. สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม เป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ มีทักษะการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและของทีม มีความยืดหยุ่นในการทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่แตกต่าง นำจุดเด่นของตนและสมาชิกมาใช้ ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สะท้อนการทำงานของตนเองและทีม ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของทีม สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง ให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจ ประสานความร่วมมือภายในทีม และระหว่างทีม สร้างค่านิยมใหม่ในการทำงานร่วมกัน และการพัฒนาทีมที่เข้มแข็ง สามารถเป็นต้นแบบผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง มีกระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ สามารถจัดระบบการทำงานกิจการ และการประกอบการใด ๆ ทั้งของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย แผนการทำงาน ขั้นตอน และกระบวนการทำงานเป็นทีม เห็นภาพความสำเร็จของทีม คำนึงถึงประโยชน์ของทีมก่อนประโยชน์ส่วนตน แบ่งบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ด้วยความใส่ใจ มีความพยายามในการทำงาน

และสนับสนุนช่วยเหลือให้เกิดความสำเร็จ เคารพ รับฟัง แลกเปลี่ยน และประสานความคิดเห็นที่แตกต่าง ประยุกต์ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงในการตัดสินใจเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ร่วมรับผิดชอบและรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของทีม เห็นคุณค่าของการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เห็นคุณค่าของสัมพันธภาพที่ดี สร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีในทีม ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ เห็นอกเห็นใจในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เคารพและเห็นประโยชน์ของ ความแตกต่างหลากหลาย มีทักษะและใช้วิธีการป้องกันและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นระบบ

5. สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี

6. สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลกและเอกภพสืบเสาะ ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง สาเหตุ กระบวนการ และผลกระทบที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก และในเอกภพ และเข้าใจความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน นั้นคือมองเห็นปัญหา เชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สร้างและใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ รู้เท่าทัน และมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน มีความอยากรู้อยากเห็น ช่างสังเกต เข้าใจระบบธรรมชาติ เห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ 6 ด้าน มีจุดประสงค์ในการพัฒนาทักษะของนักเรียนทั้งในด้านการพัฒนาตนเองคือการจัดการตนเองและด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเช่น การทำงานเป็นทีม หรือการเป็นพลเมืองที่ดีทั้งในประเทศไทยและในฐานะพลโลก เน้นให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตในปัจจุบันและอนาคต

หลักสูตรฐานสมรรถนะบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขา

หลักสูตรสมรรถนะ 6 ด้านซึ่งกระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้นั้นจะเห็นได้ว่าการเน้นในเรื่องการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่น เสริมทักษะในการจัดการตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม หรือการเป็นพลเมืองที่ดีเป็นการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะในทางวิชาการเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน ในทางพระพุทธศาสนานั้นก็ได้มีหลักการในการศึกษาเรียนรู้ซึ่งเรียกว่า ไตรสิกขา สอดคล้องกับ Siwarat (2017) ที่กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนากาย เป็นการพัฒนากายกระทำที่มุ่งเน้นให้กระทำแต่สิ่งดีงาม อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประโยชน์ต่อส่วนรวม 2) การอบรมพัฒนาจิต เป็นการฝึกจิตให้สงบนิ่งมีสติที่มั่นคง พร้อมที่จะแก้ปัญหาทุก ๆ เรื่องด้วยความไม่ประมาท และ 3) การฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ของตนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้องและเจริญงอกงามยิ่งขึ้นกล่าวได้ว่า ไตรสิกขา คือข้อที่จะต้องศึกษา และข้อที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดกาย วาจา และจิตให้หรือสติปัญญาให้สูงขึ้น ในขณะที่ Thongthip (2018) ได้ให้ความหมายว่า ไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นข้อที่จะต้องศึกษาสามอย่าง หรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัด

อบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน คำว่า "การศึกษา" ที่ใช้ในภาษาไทยนั้นเป็นคำที่นำมาจากภาษาสันสกฤตถ้าเป็นบาลีก็คือ "สิกขา" เรียกได้ว่าเป็นคำเดียวกัน สิกขา คือการศึกษา ในหลักพระพุทธศาสนา และสิกขาในพระพุทธศาสนานั้นมี 3 อย่าง ได้แก่ ศีลสมาธิ และ ปัญญา สอดคล้องกับ Phuaphan (2014) กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นการศึกษาฝึกฝน อบรมตน ซึ่งจะประกอบไปด้วย ศีล คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในด้านความประพฤติทางกาย และวาจาให้ถูกต้องดีงาม สมาธิ คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิ มีจิตใจที่สงบ พร้อมทั้งจะปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมต่อไปได้และปัญญา คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง เกิดความรู้เข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง Tipburi (2022) ได้กล่าวว่า ไตรสิกขา เป็นข้อศึกษาและปฏิบัติ 3 ประการ ที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการฝึกอบรมกาย จิตใจ และปัญญา ให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ประกอบด้วย ศีล คือการพัฒนาที่เริ่มจากร่างกายวาจา อันเป็นส่วนภายนอกที่เห็นได้ง่ายให้มีสภาวะปกติ และมีความสงบเรียบร้อยในสังคม สมาธิ คือ การพัฒนาด้านจิตใจ ที่มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง พร้อมกล่วต่อการเผชิญปัญหาอุปสรรค และปัญญา คือการพิจารณาที่มีสติรอบครอบ ทำงานได้อย่างอิสระ คล่องแคล่ว และสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้ด้วยดี และในขณะที่ Thuptawat (2012) กล่าวว่า ไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและปัญญา เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ถูกต้อง ดีงาม จิตใจสงบมั่นคงเป็นสมาธิและเกิดปัญญาที่รู้แจ้ง

หลักไตรสิกขาหรือสิกขา 3 เป็นข้อสำหรับการศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงต้องการศึกษาด้วยการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ (Prakru Uthaipariyattikosol (Yodsungvan, S.) (2018)

1. อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกฝนอบรมในทางประพฤติ (ทางกายวาจา) อย่างสูงคือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักจลศีลมัชฌิมศีลและมหาศีลตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักของมัชฌิมศีลและมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทรีย์สังวรสติสัมปชัญญะและสันโดษ
2. อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูงคือศึกษาเรื่องจิตอบรมจิตให้สงบ มั่นคง เป็นสมาธิ ได้แก่ การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยสัจจนได้บรรลุฌาน 4
3. อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (รู้แจ้งไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา) คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ 19 เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ศีล (Morality) สมาธิ (Concentration) และปัญญา (Wisdom)

ในการบูรณาการหลักสูตรฐานสมรรถนะด้วยหลักไตรสิกขาในการบริหารหลักสูตรนั้นจะใช้วิธีการแทรกซึมการเรียนการสอนที่ใช้ฐานสมรรถนะทั้ง 6 ด้านแล้วนำหลักธรรมของไตรสิกขาเข้าไปบูรณาการร่วมด้วย เช่น สมรรถนะการจัดการตนเองอย่างมีสุขภาวะ การรู้จัก รักเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น จำเป็นต้องใช้ปัญญาเพื่อพัฒนาตนเองภายใน เพราะปัญญาเป็นการพิจารณาที่มีสติรอบครอบ ทำงานได้อย่างอิสระ คล่องแคล่ว และสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้ด้วยดีให้ตนเองไปสู่เป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเองในการเรียนรู้และใช้ชีวิตการจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤตได้ สมรรถนะการคิดขั้นสูง สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณบนหลักเหตุผลอย่างรอบด้าน โดยใช้ศีลเป็นการพัฒนาที่เริ่มจากร่างกาย วาจาช่วยทำให้เกิดคุณธรรมกำกับการตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น สมรรถนะการสื่อสาร มีความสามารถรับรู้ รับฟัง ตีความ และส่งสารด้วยภาษาต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยใช้สมาธิที่เป็นการพัฒนาจิตใจ ที่มีความตั้งมั่น

เข้มแข็งมาช่วยเพื่อให้เกิดกระบวนการคิด ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความเข้าใจ ในระบบคุณค่า การแก้ปัญหาาร่วมกัน ผ่านกลวิธีการสื่อสาร อย่างฉลาดรู้ สร้างสรรค์ มีพลัง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม สามารถจัดระบบและกระบวนการทำงาน กิจกรรมและการประกอบการใด ๆ ทั้งของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น โดยใช้ปัญญาที่เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ของตนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้องในการรวมพลังทำงานเป็นทีม มีแผน ขั้นตอน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีภาวะผู้นำมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย โดยใช้ศีลและสมาธิ เพื่อให้มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจรรย์ญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลก และธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยีมีความอยากรู้อยากเห็นช่างสังเกต โดยใช้ ศีล สมาธิ และปัญญาในการเห็นคุณค่า สามารถแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขานั้นเป็นหลักการการศึกษาเพื่อฝึกอบรมตนเองใน 3 ด้าน ได้แก่ ศีล เป็นการฝึกกาย วาจา ให้เกิดความดีงาม สมาธิ เป็นการฝึกจิตใจให้มั่นคงมีจิตใจที่สงบ และปัญญา เป็นการฝึกปัญญาให้รู้แจ้ง เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้มองเห็นความเป็นจริงทุกประการ มีวิจรรย์ญาณและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยดี ซึ่งการฝึกตนตามหลักไตรสิกขานั้นก็เพื่อเป้าหมายของตนเอง ทำให้จัดการตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักปรับตัวในการทำงานเป็นทีม หรือเป็นพลเมืองที่ดี พัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตให้มีความสุข

สรุป

จากการศึกษาพบความเชื่อมโยงในหลักการของหลักสูตรฐานสมรรถนะและหลักการของไตรสิกขา คือการมุ่งหมายให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้จากการฝึกฝนอบรมตนเอง สามารถจัดการตนเองได้ โดยนำหลักธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาปฏิบัติ ทั้งสองหลักการเป็นการส่งเสริมทักษะในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะของผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและสามารถแก้ปัญหาได้ และมีเป้าหมายในการฝึกคนให้เป็นคนดีของสังคม นักเรียนสามารถฝึกตนด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อจะได้เป็นผู้ดำรงตนในศีลธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีสติอยู่กับปัจจุบัน พร้อมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เท่าทันโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นผู้มีปัญญาสามารถคิดขั้นสูง สามารถใช้ปัญญาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และท้ายที่สุดผู้เรียนจะมีกระบวนการทำงานที่ดีทั้งในการจัดการตนเองและทำงานเป็นทีม การบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะและหลักการของไตรสิกขาในทุกระดับชั้นนั้นเพื่อให้สถานศึกษาได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้และเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกฝนที่เน้นพัฒนาทักษะและให้โอกาสนักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์

Reference

- Chanwatanawong, R. (2014). *Seminar Preparation Document: Guidelines for the development of standardized classroom-level curricula*. Udon Thani: Udon Thani Educational Service Area District Office 3. [in Thai]
- Klangsaeng, T. (2013). *Administration according to Brahnaviharn 4 of the school director in the school under Nakhon Sawan Municipality*. Master of Buddhist Studies, (Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University). [in Thai]
- Nuennoy, S. (2017). *Curriculum Administration in World-Class Standard Schools Secondary Education Service Area Office 1 and 2*. (Master's Thesis, Dhurakij Pundit University). [in Thai]
- Office of the Basic Education Commission Ministry of Education. (2021). *Six Core Competencies*. Retrieved October 25, 2022, from <https://cbethailand.com/>
- Office of the Education Council. (2007). *Personnel administration of school administrators*. Bangkok: Office of the National Primary Education Commission. [in Thai]
- Prakru Uthapariyattikosol (Yodsungvan, S.). (2018). *Administrative Management Model Applying Trisikkha Principle by Sunday Buddhist Centers of the Central Provinces*. (Doctoral Dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya University). [in Thai]
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1999). *Buddhist Teaching Methods*. (Bangkok: Berkman Publishing House). [in Thai]
- Phuaphan, N. (2014). *The Effects of Instruction Base on Tri-sik-kha Principles for Development of 10th Graders' Metacognition in the Topic of Ecosystems and Human and Sustainable Environment*. (Master's Thesis, Kasetsart University). [in Thai]
- Sittisomboon, M. (2020). *Conceptual Curriculum Development and Application*. Phra Nakhon Sri Ayutthaya: Mahachulalongkorn rajavidyalaya printing house. [in Thai]
- Siwarat, S. (2017). *Life Quality Development with the Threefold Training*. Natioanal Defence Studies Institute Journal. [in Thai]
- Tipburi, S. (2022). *The Threefold Training: The process for developing the good quality of life in society*. Proceedings of the 4th National Academic [in Thai]
- Thuptawat, P. (2012). *The development of learning outcomes on the aspects of criminal law and critical thinking skills of Matthayomsuksa 3 students taught with trisikkha*. Master's Thesis, Silpakorn University. [in Thai]
- Thongthip, T. (2018). *The Concept of Educational Administration according to the Trisikkha principles with systematic theoretical concepts is a perfect coherence*. Mahachulagajasara Journal. [in Thai]